

Abordatge amb adolescents i família: cannabis, tabac i alcohol.

Curs d'aprofundiment

Otger Amatller

@otgervila

oct'16

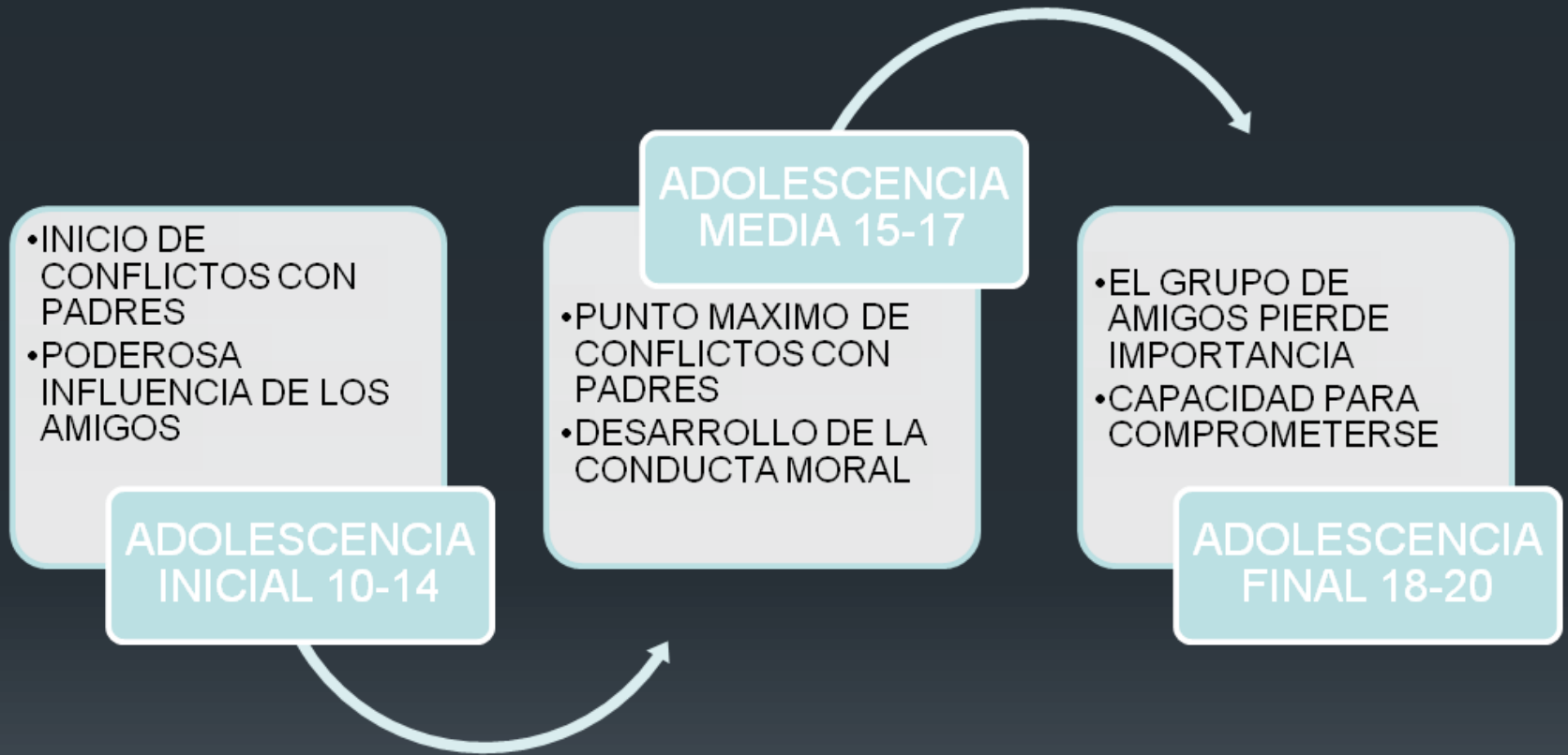

Primer prevenir...

Adolescencia en un minuto ...

CARACTERÍSTIQUES ADOLESCÈNCIA:

DURANT L'ADOLESCÈNCIA ES PRODUEIX UNA REDUCCIÓ EN EL VOLUM DE MATÈRIA GRIS EN ELS LÒBULS FRONTALS AL MATEIX TEMPS QUE GUANYEN EN EFICÀCIA EN EXECUCIÓ DE TASQUES I CONTROL SOBRE EL NOSTRE COMPORTAMENT

- ELS LÒBULS FRONTALS DOTEN ALS HUMANS DE CAPACITAT PER A ESCOLLIR, PLANIFICAR, ANTICIPAR I CONTROLAR ELS IMPULSOS I EN LA ADOLESCÈNCIA PERDEN PRECISIÓ

FRONTALITZACIÓ

DROGUES

en una paraula ...

VALORS DE LA SOCIETAT ACTUAL

- Consumisme i materialisme.
- Competitivitat i èxit.
- Carpe Diem : Viure el present! Assumeix riscos!
- Immediatesa, rapidesa i comoditat.
- Evitació del dolor → medicamentització de la societat.
- Imatge i fama
- Relacions socials
- Plaer i diversió

ara.cat

“Fer de pare és l’intent heroic de fer del fill un ciutadà quan tot conspira per fer-ne un consumidor”

ALBERT PLA NUALART

EFECTES POSITIUS DE LES DROGUES

- Canvi estat d'ànimo i de forma immediata : alegria, eufòria, tranquil·litat, relax, desconnexió,...
- Creativitat : Alucinacions auditives, visuals, tàctils.
- Desaparició del dolor immediato i sense esforç
- Energia i Concentració.
- Desaparició gana, cansanci, son, ...
- Transgressió
- Diversió i plaer
- Relacions socials : Formar part d'un grupo
- Ser normal / ser diferente.

DIGUES NO A LES DROGUES!!!

**Pero valorem tot allò de
positiu que elles ens donen**

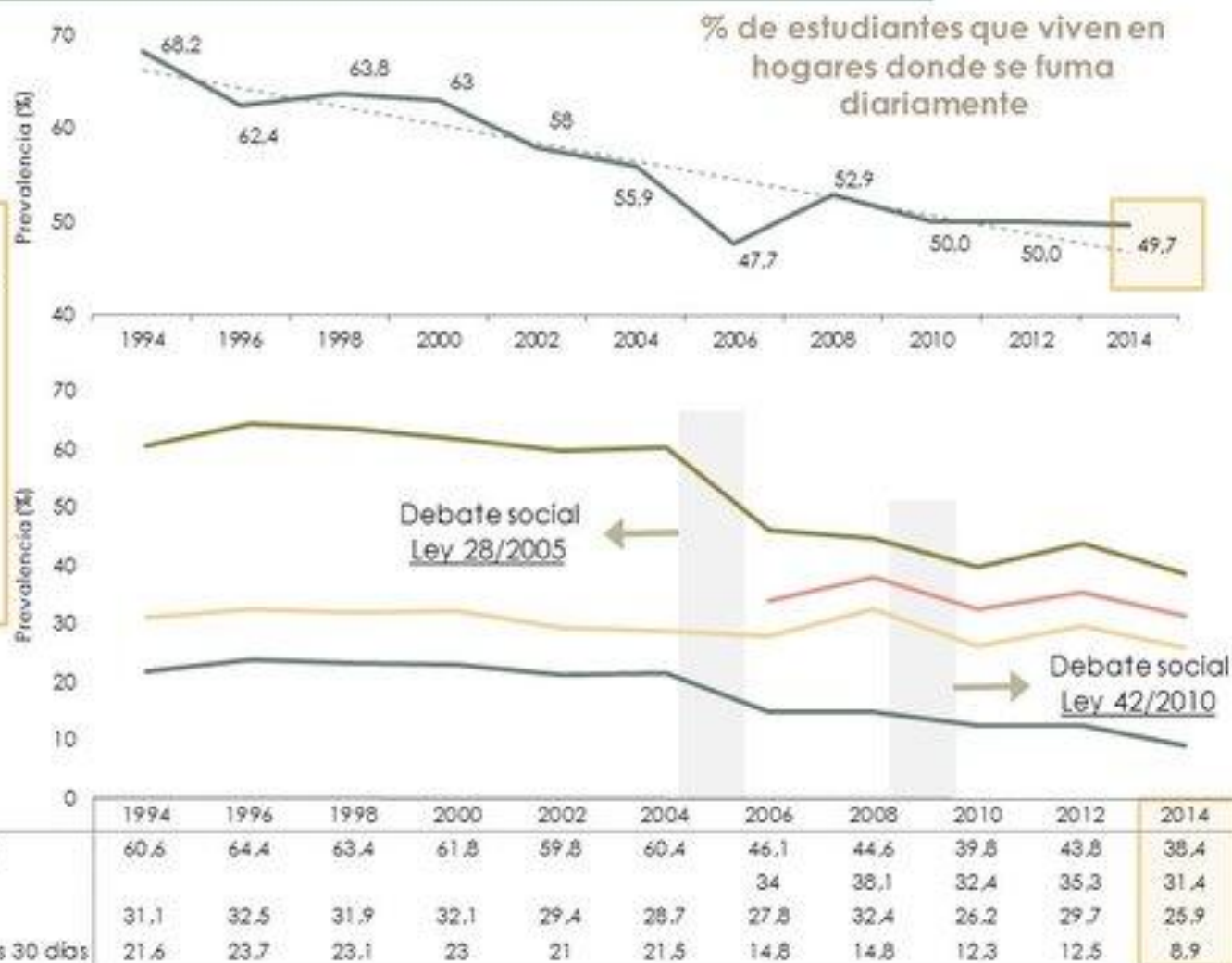
Adolescència i Drogues

Com està el pati...

Consumo de tabaco

- Mínimos históricos
- Tendencia descendente mantenida
- 5,6 cigarrillos/día en fumadores diarios (6,2 en 2012)
- En el último año, 137.000 estudiantes (14-18 años) empezaron a consumir tabaco

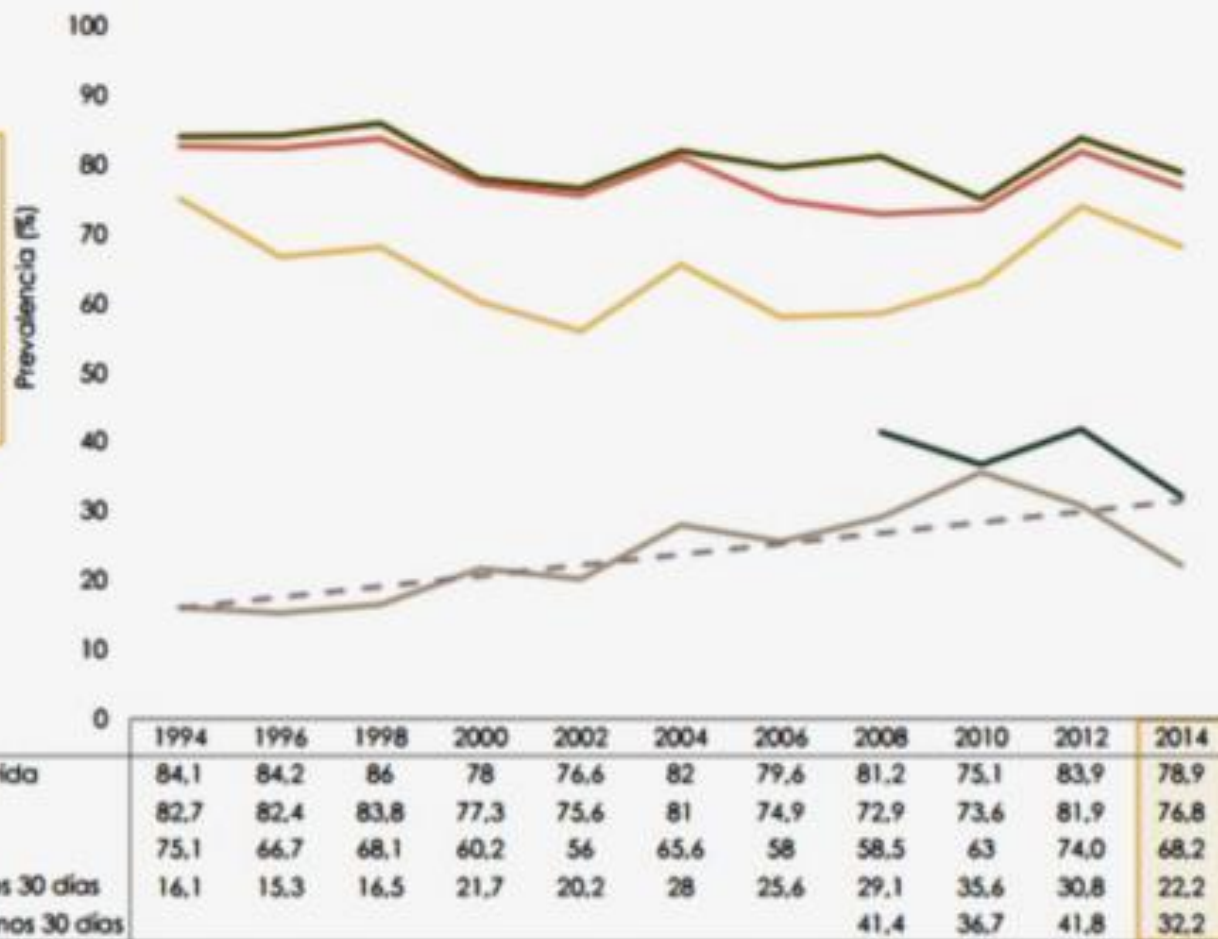
Consumo de bebidas alcohólicas

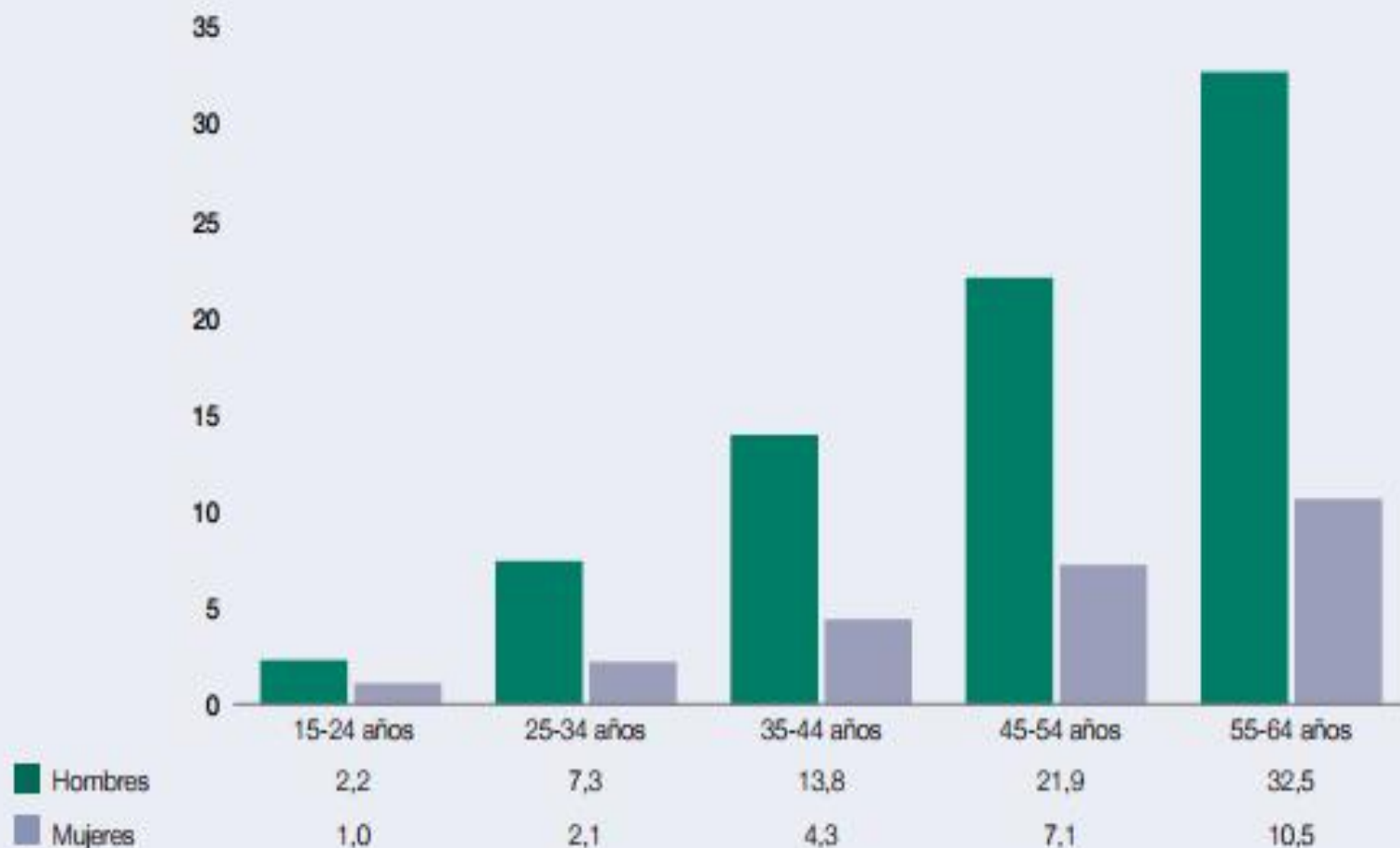
- Prevalencias elevadas. Tendencia estable. Descenso consumo intensivo

En el último año han **iniciado el consumo** de alcohol **285.700** estudiantes de 14-18 a.

- 131.100
- 154.600

Prevalencia de consumo diario de bebidas alcohólicas en la población de 15-64 años, según sexo y edad (porcentajes). España, 2011.

FUENTE: OEDT. Encuesta sobre alcohol y drogas en España (EDADES)

-
- **Perfil consumidor** : més exigent i tot i que consumeixi menys vegades, quant ho fa prefereix prendre productes de qualitat.
 - El sector de begudes **espirituoses** arrastra una **reducció de les ventes del 40 %** des de que el 2007 va començar la crisi econòmica.
 - Aquest **menor demanda** es va notar especialment en el **whisky i el rom**, mentre que la **ginebra, el tequila i el brandy han aguantat** més la crisi.

¿Perquè els joves beuen menys alcohol ?

- Diversitat en la diversió
- Noves formes de lligar
- Més preocupats per la salut i la imatge
- Més esportistes
- Més regulació, publicitat i més lleis
- Més conscienciació social
- Més caro

Consumo de cannabis

- Las prevalencias de consumo de **cannabis** muestran una **tendencia descendente**
- En el último año empezaron a consumir **cannabis** 146.200 estudiantes de 14-18 años
- Los **hombres** consumen en **mayor proporción** que las mujeres **en todos los grupos de edad**

Características del consumo (últimos 30 días)

65,6% principalmente marihuana

9% principalmente hachís

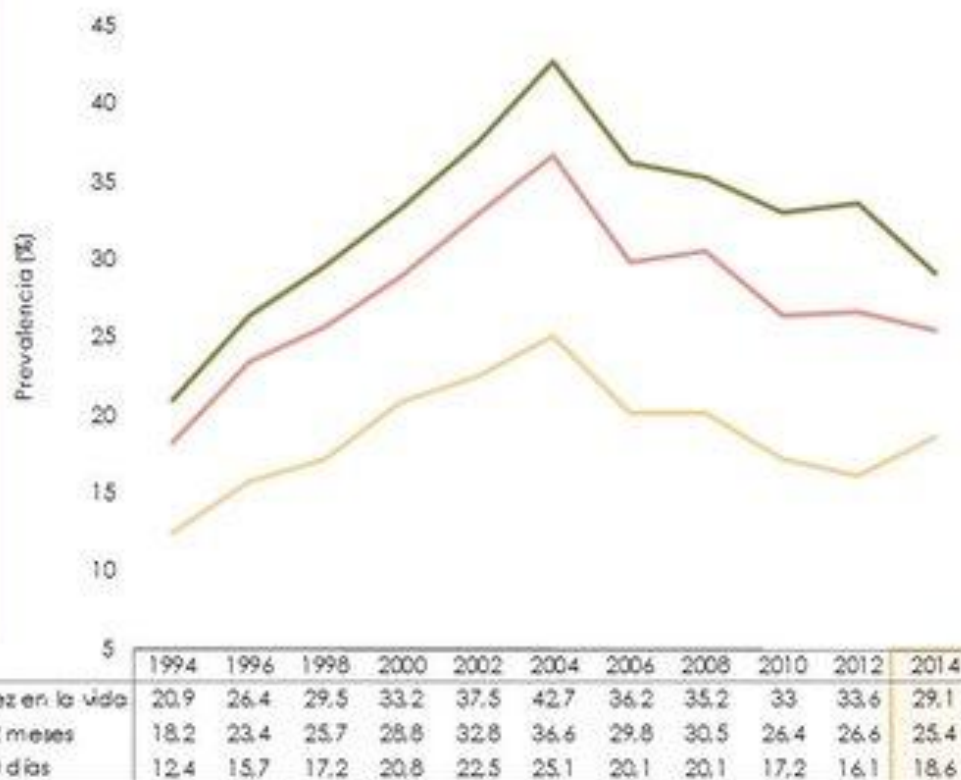
25,4% de los 2 tipos

86,5% mezclan cannabis y tabaco

Media de porros consumidos al día

3,2

Consumo problemático cannabis

- El consumo problemático de **cannabis** está más extendido entre los **varones**
- El consumo problemático de **cannabis aumenta con la edad** (7,9% de 14 años, 18,2% de 18 años)
- Hay mayor proporción de consumidores de **hachís** que entre los no problemáticos, lo mezclan más **con tabaco** y fuman **más porros al día**

Características del consumo problemático (últimos 30 días)

47,7% principalmente marihuana

9,5% principalmente hachís

42,8% de los 2 tipos

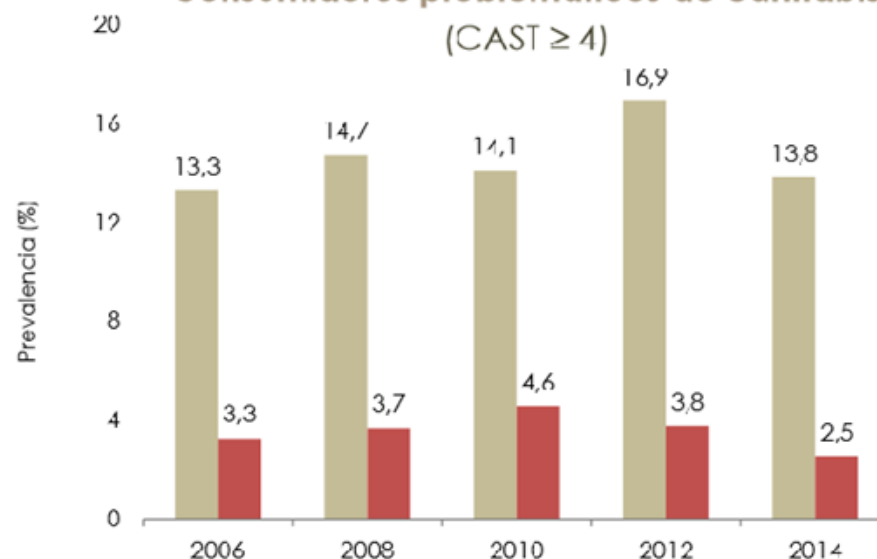

93,4% mezclan cannabis y tabaco

Media de porros consumidos al día

5,2

Consumidores problemáticos de cannabis (CAST ≥ 4)

Nº estimado en población 14-18 años

73.534

81.080

100.340

83.208

53.701

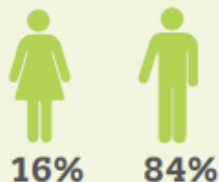
■ % entre los estudiantes 14-18 años que han consumido cannabis en el último año

■ % entre todos los estudiantes de 14-18 años

- El número de personas en tratamiento por cannabis, está aumentando, en Europa y en España.
- En 2011, en Europa se sitúa en 60.000 (1/6 en España: 12.873 admisiones)

CONSUMIDORES DE CANNABIS EN TRATAMIENTO

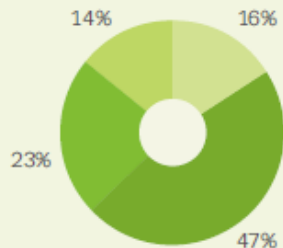
Características

Edad media en el momento del primer consumo **16**

Edad media al iniciar el tratamiento **25**

Frecuencia de consumo

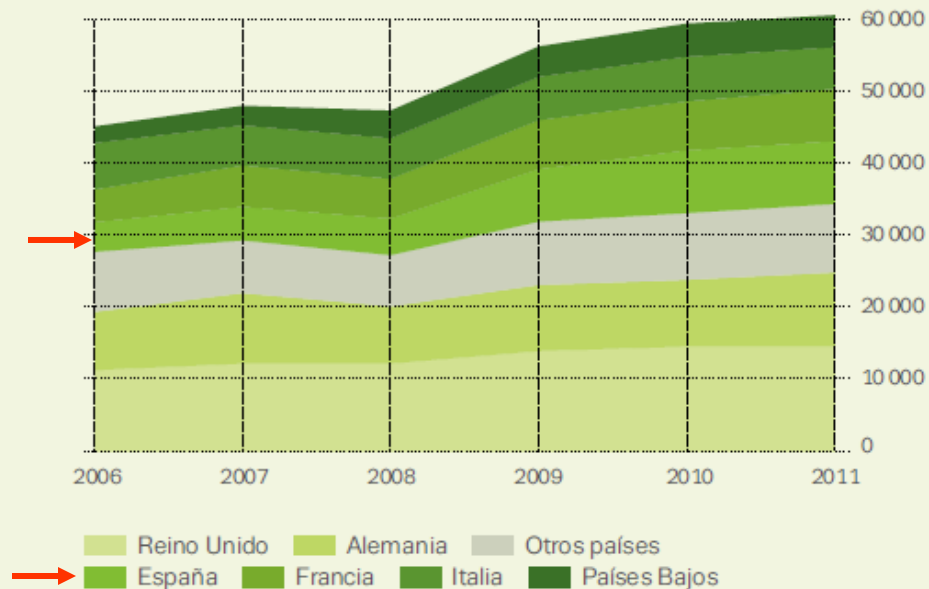

- A diario
- De dos a seis veces a la semana
- Una vez a la semana o menos
- Sin consumo en el último mes/ consumo ocasional

Inhalación

del humo como principal vía de administración

Tendencias en los consumidores que inician tratamiento por primera vez

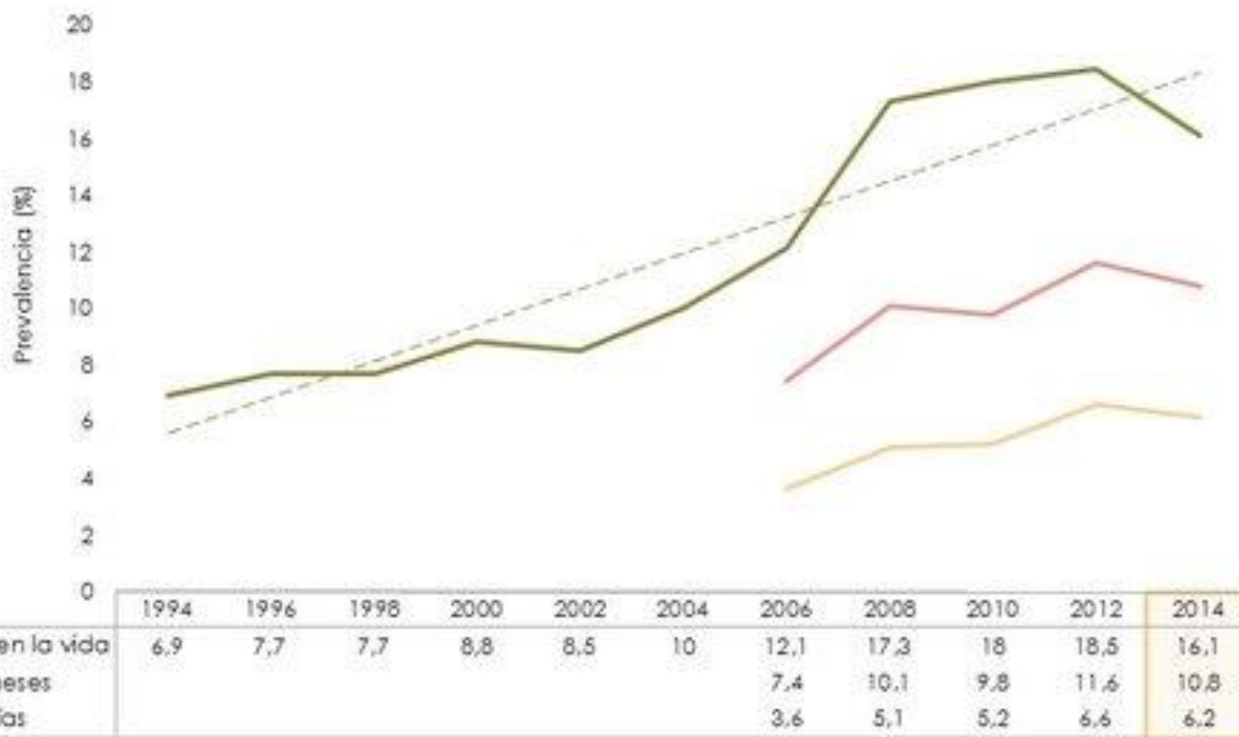

Nota: Las características se refieren al conjunto de los consumidores que iniciaron tratamiento siendo el cannabis la droga principal. Las tendencias se refieren a los consumidores que iniciaron tratamiento por primera vez siendo el cannabis la droga principal. Los países comprendidos varían en función del indicador.

Consumo de hipnosedantes*

- **Cambio de tendencia** (creciente desde 1994 hasta 2012)
- El porcentaje de **mujeres** que consume hipnosedantes en el último año duplica el porcentaje de hombres consumidores (13,8% frente a 7,7%). Las diferencias aumentan con la edad

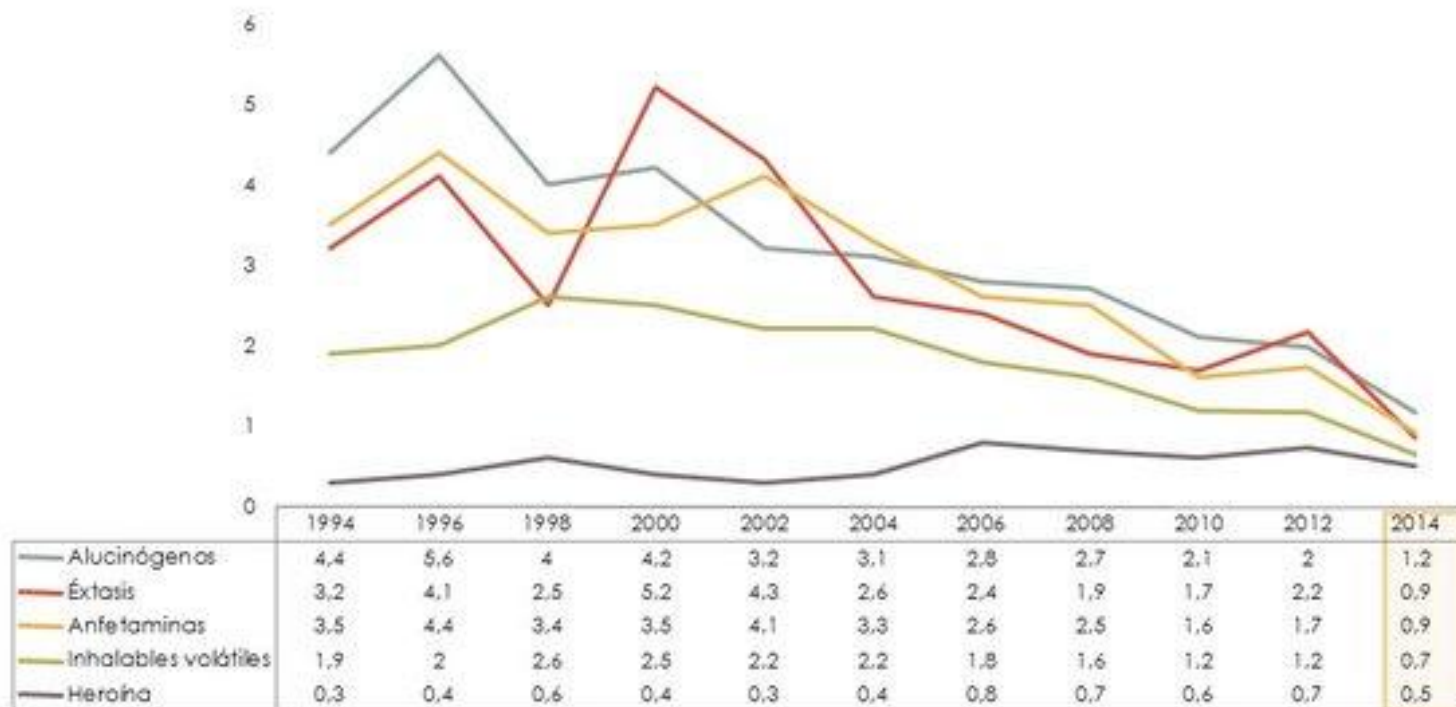

* Con y sin receta

Alucinógenos, éxtasis, anfetaminas, inhalables volátiles y heroína*

- Se consolida la **tendencia descendente** de todas las sustancias ambos sexos.
- Valores más bajos desde el comienzo de la serie de encuestas para alucinógenos, éxtasis, anfetaminas e inhalables volátiles.

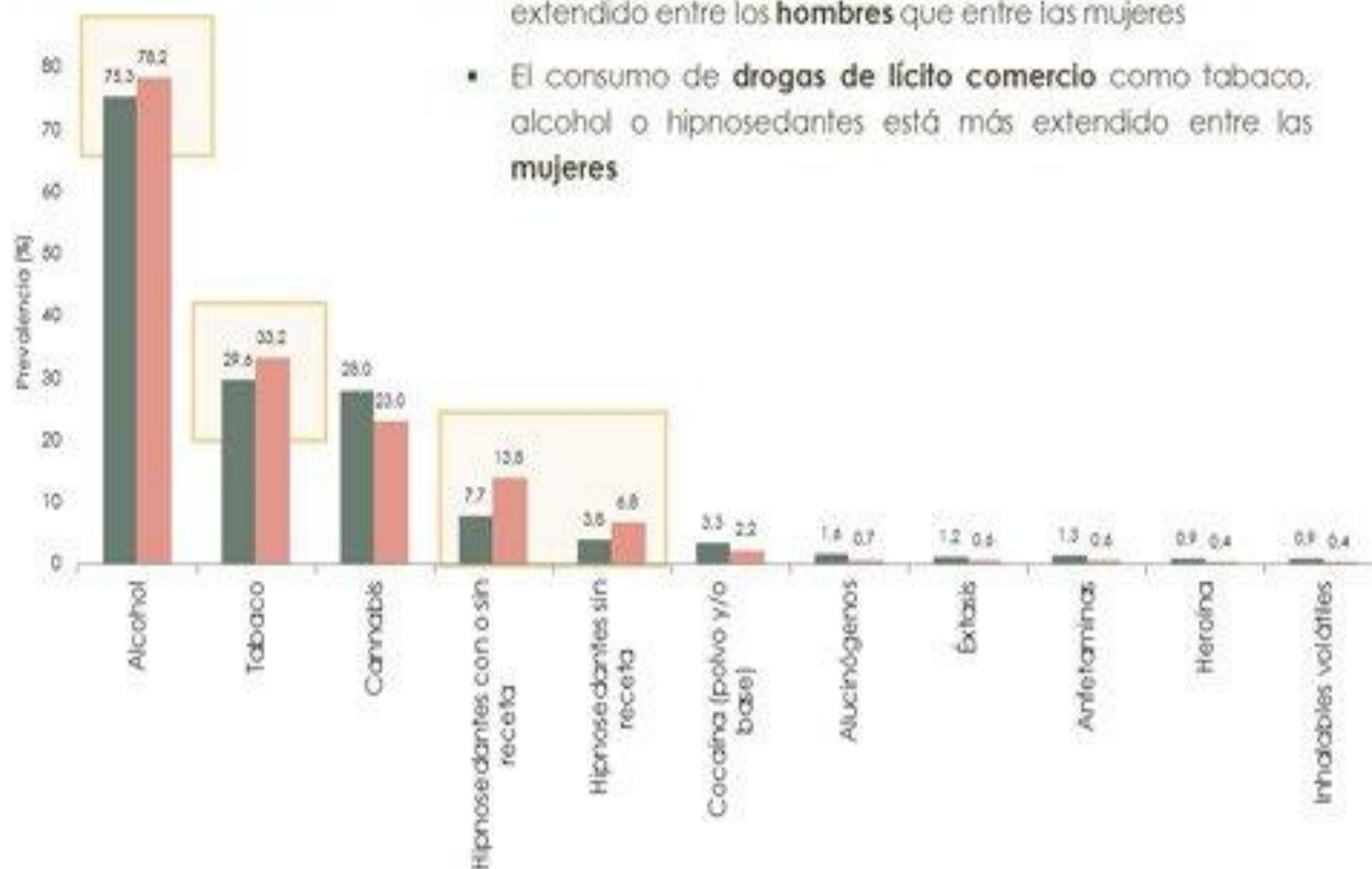

*Consumo de cada sustancia en los últimos 12 meses

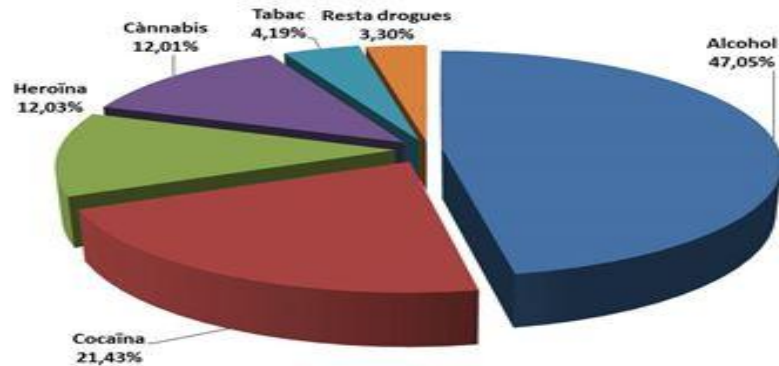
Proporción consumidores drogas

Últimos 12 meses

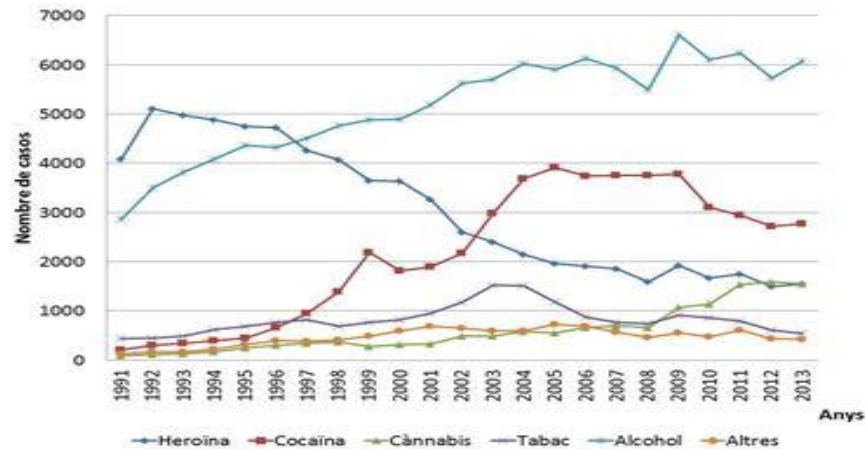

- El consumo de todas las **drogas ilegales** está más extendido entre los **hombres** que entre las mujeres
- El consumo de **drogas de lícito comercio** como tabaco, alcohol o hipnosedantes está más extendido entre las **mujeres**

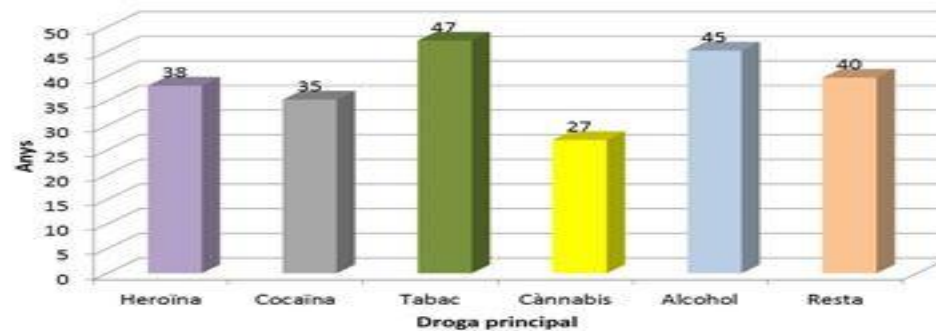
1.1

Casos notificats, segons droga principal que motiva el tractament. 12.922 casos notificats
 Casos notificados según droga principal que motiva el tratamiento. 12.922 casos notificados.
 Reported cases, according to the primary drug. 12.922 reported cases

1.2

Evolució anual del nombre de casos notificat, segons droga principal que motiva el tractament
 Evolución anual del número de casos notificado, según droga principal que motiva el tratamiento
 Annual number of reported cases, according to primary drug

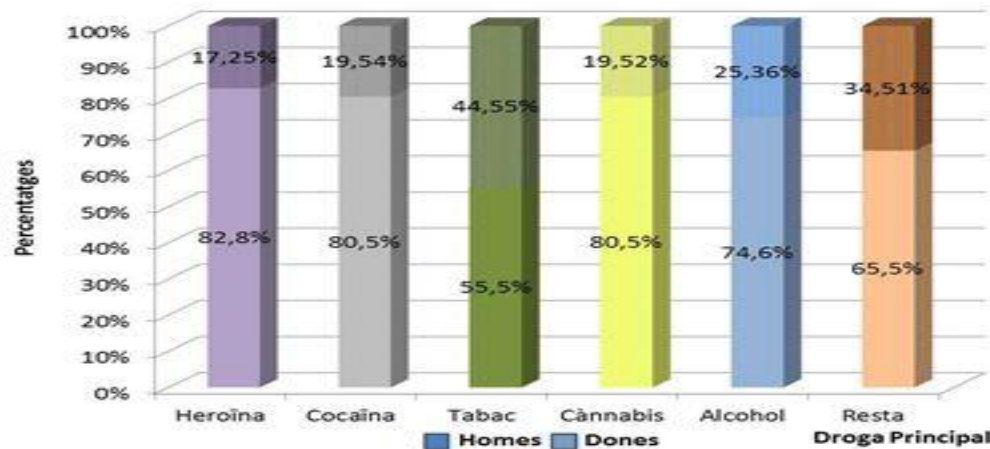

1.3

Edat mitjana dels casos notificats, segons droga principal que motiva el tractament

Edad media de los casos notificados según droga principal que motiva el tratamiento

Mean age of reported cases, according to primary drug

1.4

Sexe dels casos notificats, segons droga principal que motiva el tractament. 12.922 casos notificats, 9.880 homes; 3.042 dones

Sexo de los casos notificados según droga principal que motiva el tratamiento. 12.922 casos notificados. 9.880 hombres; 3.042 mujeres

Sex of reported cases, according to the primary drug. 12.922 reported cases. 9880 men and 3.042 women

INFORMACIÓN RECIBIDA sobre las drogas y los efectos y problemas asociados. ESTUDES, 2010.

→ Las principales vías por las que los estudiantes RECIBEN información son: las madres (67,3%) y padres (61,1%), los profesores (61,4%), las charlas/cursos (67,5%) y los medios de comunicación (61%).

→ La vías por las que los jóvenes PREFERIRÍAN RECIBIR información sobre drogas son: los profesionales sanitarios (50,2%) y las charlas/cursos (49,9%) . A uno de cada cuatro jóvenes le gustaría obtenerla por internet.

INTERVENCIÓ

Reptes per a la intervenció

- Com arribem als joves per tal de no desenvolupar consums problemàtics?
- Com arribem a tots els i les joves amb problemes ?
- Com millorem l'accés als recursos assistencials?
- Quins són els principals problemes que presenten els joves consumidors ?
- Quins són els que generen necessitat d'intervenció?
- Eines d'avaluació
- Eficàcia de les intervencions
- Incorporació de la perspectiva de gènere

Dificultats d'intervenció en adolescents des d'Atenció Primària

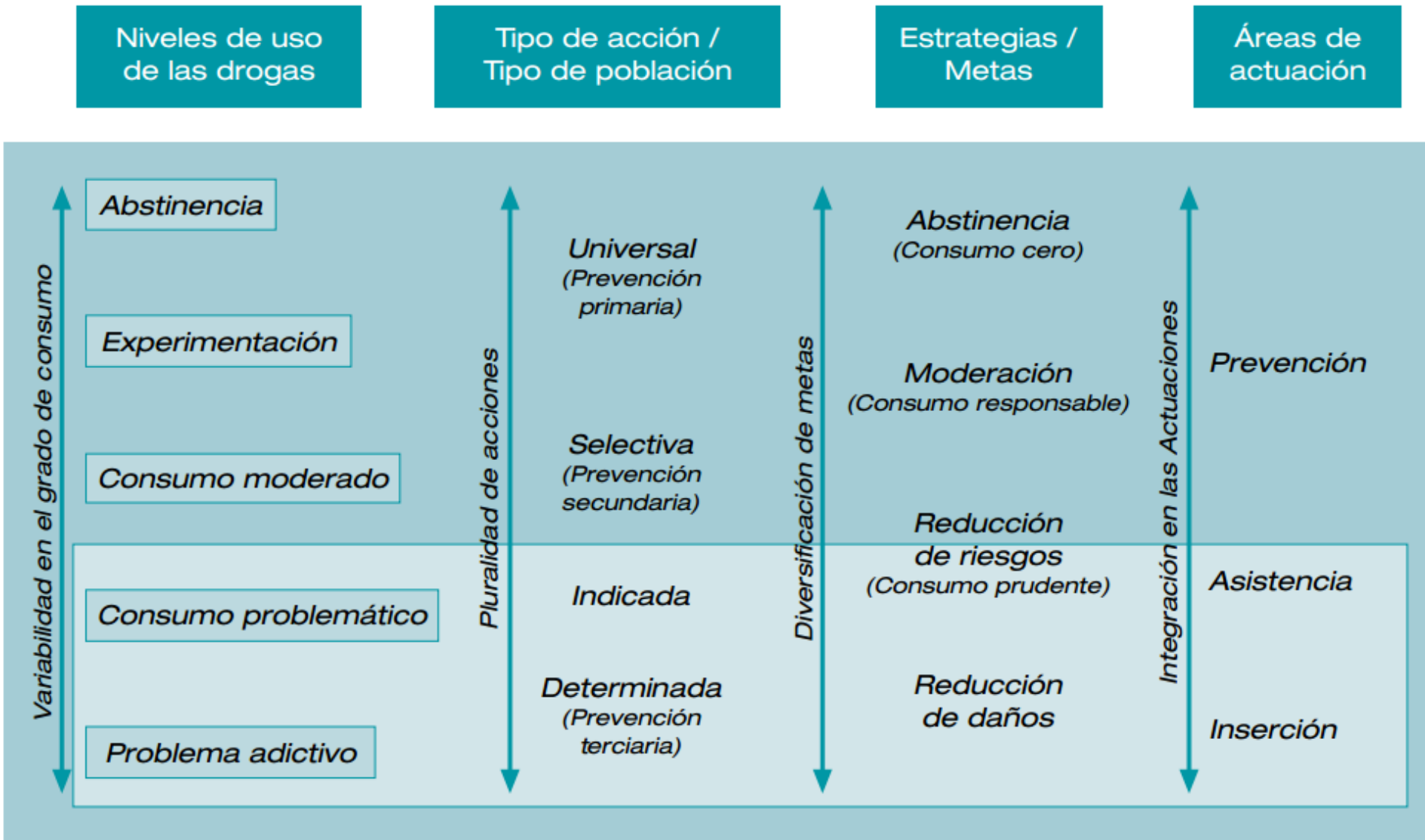
- **Accessibilitat** : la consulta esdevé un espai estrany i estigmatitzat.
- **Institucionalització** : la bata blanca com a frontera, apuntar mentre es visita, preguntes com a interrogatori.
- **Demanda** : dificultats d'actuar amb qui no la ha realitzat.
- **Conseqüències negatives** del consum : poc visibles a curt termini.
- **Dificultats** de l'1x1

Davant una intervenció...

- **Ús de la substància**
 - **Consciència de problema**

Figura 12: Esquema de actuación en Reducción de la Demanda

Estadis del canvi

(Prochaska i Diclemente)

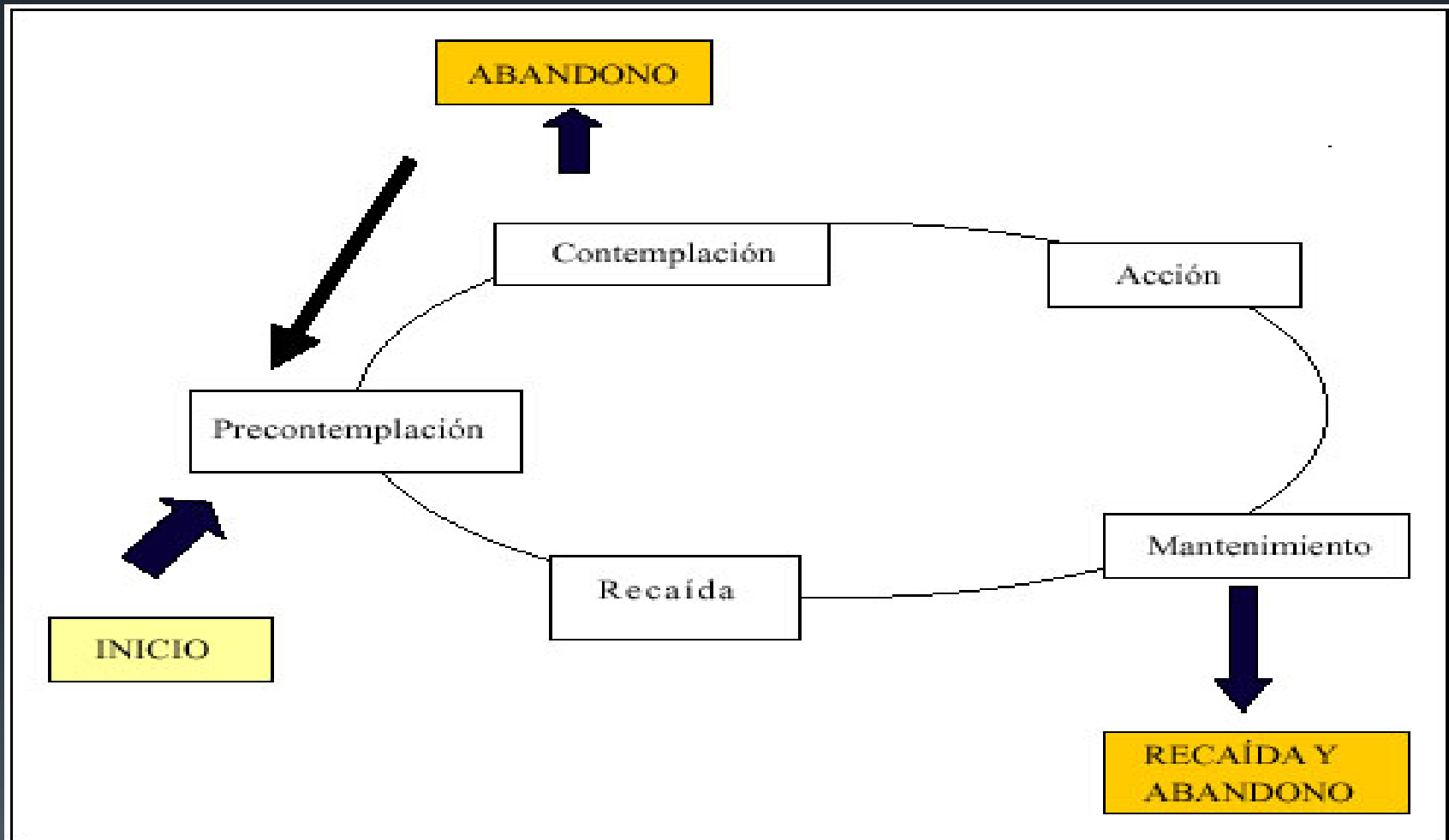
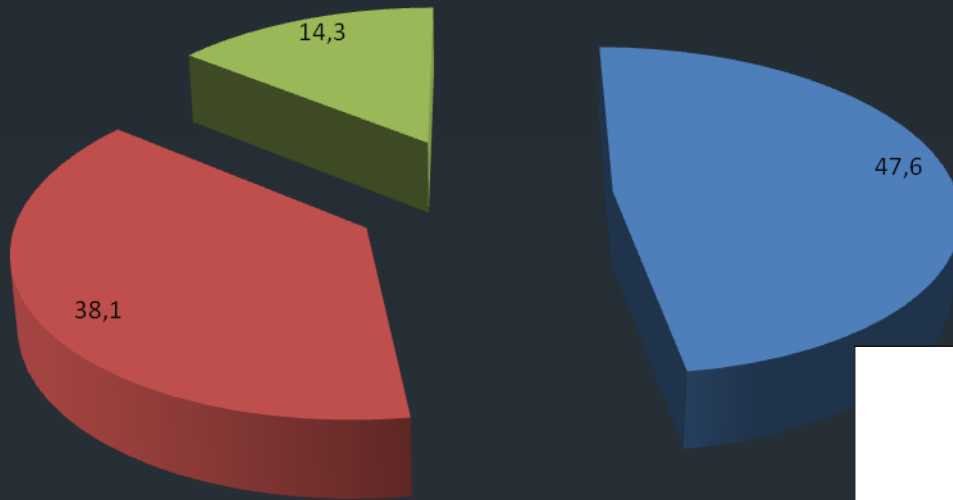

Figura 1. Esquema del model teòric del canvi.

Estadio de motivación para el tratamiento de la Adicción (Prochaska y DiClemente)

- pre-contemplacion
- contemplacion
- accion

		mujer	hombre
Estadio Motivacion	pre-contemplacion	36,4%	51,6%
	contemplacion	54,5%	32,3%
	accion	9,1%	16,1%
	mantenimiento	,0%	,0%

Què treballar en cada estadi ?

■

NO CANVI

- *"A mi no em passa res..."*
- **Fomentar empatia: escolta activa**
- **Info sobre cànnabis : efectes, interaccions, legal**
- **Reducció de riscos i danys: moments i espais**
- **Temes diversos: escola, amics, família, ...**

PRE-CONTEMPLACIÓ o CONTEMPLACIÓ

- *“potser canviar tingui algo de positiu”*
- Fomentar empatia: escolta activa
- **Info sobre cànnabis: paper actiu**
- **Fomentar anàlisi crític**
- RdR i RDD
- **Balanç decisonal: pros i contres**
- Temes diversos: escola, amics, família, ...

PREPARACIÓ

- *"valdria la pena intentar canviar, què em cal ?"*
- Fomentar empatia
- RdR RdD
- **Balanç decisional**
- **Establir dia D**
- **Motivació, autoestima i assertivitat**
- **Treballar hab. Interpersonals i resistència pressió de grup. Entrenament en assertivitat.**

PREPARACIÓ II

- *"valdria la pena intentar canviar, què em cal ?"*
- **Identificar estats d'ànim negatius o positius associats al consum.**
- **Treballar aspectes actitudinals: responsabilitat, límits,..**
- **Temes diversos: escola, amics, família,...**

ACCIÓ I MANTENIMENT

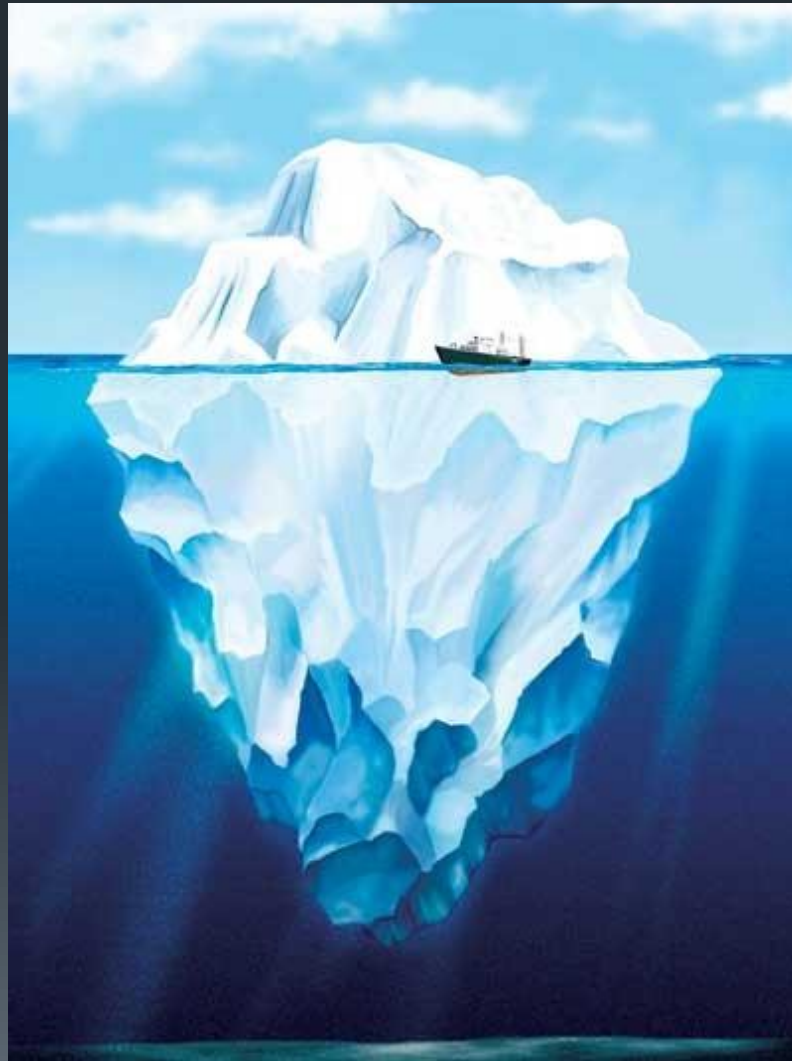
- Fomentar empatia.
- Motivació, autoestima i assertivitat.
- **Treballar habilitats socials i de comunicació: amics, família.**
- **Fomentar l'expressió de les emocions.**
- **Prevenició de recaigudes: afrontar estats d'ànim.**

ACCIÓ I MANTENIMENT II

- **Maneig del craving: control estímuls, avantatges no consum negatius associats al consum.**
- Treballar aspectes actitudinals: responsabilitat, límits.
- **Treballar alternatives al consum: quotidianes i d'oci.**

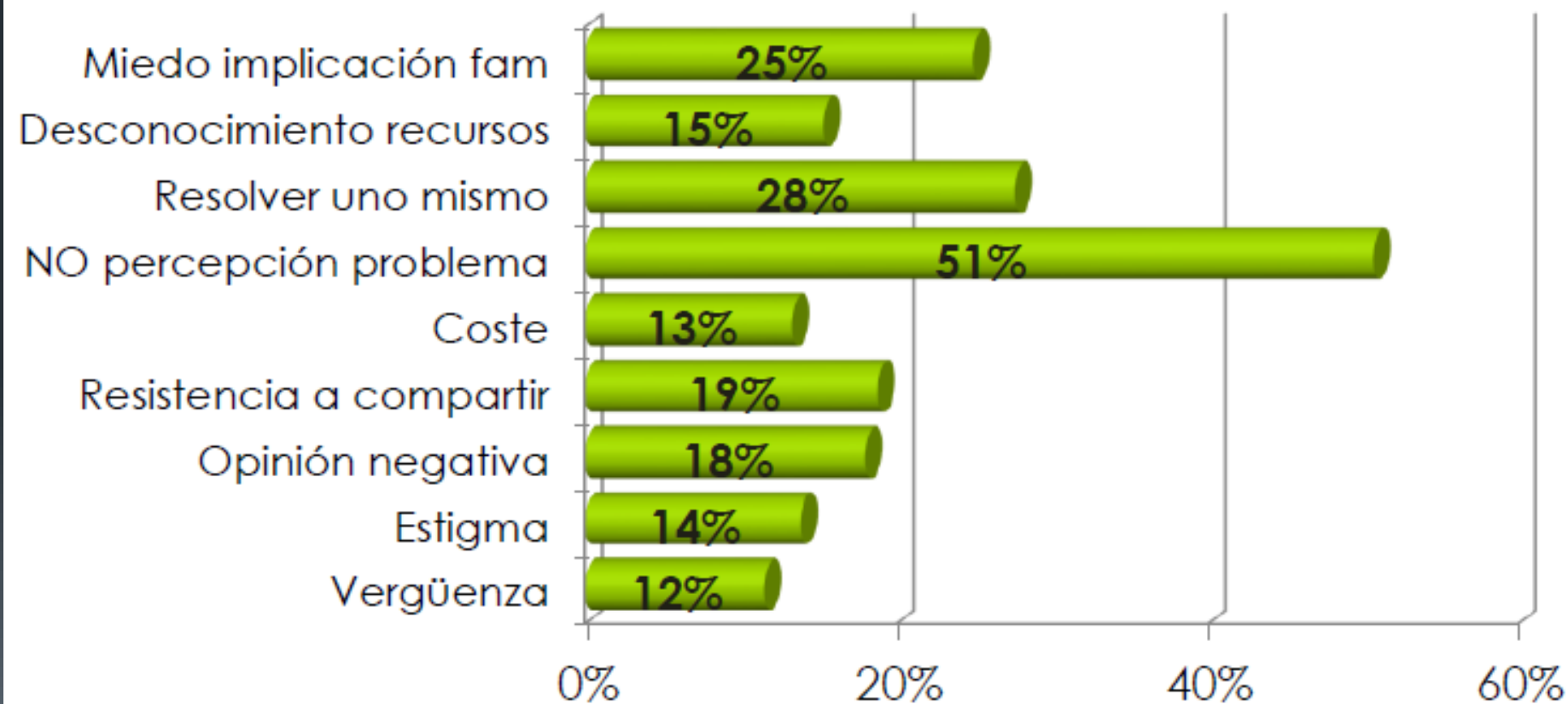
Les drogues: la punta de l'iceberg

Ante la necesidad de cambio, ¿Por qué no pedir ayuda?

BARRERAS

Barreras percibidas por los jóvenes consumidores

¿Cuáles son los problemas más comunes?

Años de consumo:	1 año	4 años
Vida social reducida al consumo	 25%	 38,1%
Falta de motivación	 10,5%	 28,3%
Empeño pertenencias	 11,8%	 28,3%
Paranoico o antisocial	 11,8%	 23,8%
Menos energía	 9,2%	 21%
Fumar estando solo	 9,2%	 23,8%

¿Cuáles son los riesgos del consumo?

Evidencia científica

- Fernández-Artamendi et al. (2011). Cannabis y salud mental. Actas Españolas de Psiquiatría.
- Tziraki (2012). Trastornos mentales y afectación neuropsicológica relacionados con el uso crónico de cannabis. Revista neurología

Síndrome d'abstinència cànnabis

- **Cessació del consum elevat i freqüent** (diari o quasi-diari al menys uns mesos):
 - Irritabilitat, ira o agressivitat
 - Nerviosisme o ansietat
 - Dificultats per a dormir (insomni, somnis molestos)
 - Falta de gana o pèrdua de pes
 - Ànim deprimit
 - *Al menys un símptoma, amb molèstia significativa: dolor abdominal, tremolors, suors, febre, calfreds, mal de caps*
- **Afectació significativa en àrees socials, ocupacionals,**
...

Adolescència i cannabis

- ¿Què **guanyen** deixant de fumar ?

Diner, salut, rendiment esportiu, rendiment acadèmic, tranquil.litat, autonomia, ...

- ¿Què **perden** deixant de fumar ?

Espais de socialització, imatge, estatus, ansiolític, cridar l'atenció, canalització emocions ...

Cànnabis des de Reducció de Riscos

¿És possible un ús responsable de drogues?

NO

- “El consum de drogues és ja una irresponsabilitat en sí mateix”
- “Les drogues són addictives i escapen del control de la persona”

SÍ

- Existeixen moltes maneres de relacionar-se amb les drogues, des de les més segures a les més destructives
- Moltes persones fan un ús responsable

Exemples RdR en Cànnabis

- Evita fumar si tens que realitzar tasques incompatibles amb anar fumat (per exemple, conduir). És important saber escollir quan es pot i quan no es pot.
- Si recordes amb nostàlgia alguns efectes plaents que ja no trobes al fumar, prova a fer un descans. Això també ajudarà a no castigar tant als pulmons i a deixar al cap que descansi una mica.
- Sigues prudent si fumes i beus alcohol. Existeix més risc d'una "pàlida". Conduir un vehicle és especialment arriescat amb aquesta combinació.
- Si fumes varietats potents, intenta fumar menys. Millor petites quantitats de bona qualitat que grans quantitats de baixa qualitat.

Exemples RdR en Cànnabis II

- Si te'l penses menjar, sigues prudent amb les quantitats i tingues paciència per a esperar a que els efectes apareguin.
- Recorda que el seu consum o tinença en vía pública està sancionat amb una multa. No donis la nota.
- Sigues prudent si barreges cànnabis amb altres drogues.
- No et creguis tot el que expliquen: és natural, cura...
- Si cultives, discreció.
- Si compres, fes-ho sempre de la millor qualitat possible i amb algú de confiança.

Principis de NO intervenció

- No obrir la “Caixa de Pandora”.
- Derivar sense assegurar-nos que l'usuari arribarà a destí.
- Acabar una sessió sense haver-la “tancat” favorablement.
- Fer derivació directa a CT sense coordinació amb CAS.
- Derivar adolescents a CAS per consums no problemàtics per pressió parental.

Eficàcia de les intervencions

- **Teràpia familiar multidimensional**
- **Teràpia conductual cognitiva**
- **Entrevista motivacional**

Drogues, adolescència i perspectiva de gènere

-
- ¿Motivos de inicio consumo son los mismos chicos/chicas ?
 - ¿Motivos de mantenimiento del consumo?
 - ¿Consumos problemáticos son similares ?
 - ¿Consciencia de problema?
 - ¿Desarrollamos el mismo tratamiento?

INTERVENCIÓN

Perspectiva de género

chicos

- Consumo peligroso
- Problemas legales
- Episodios más largos de TUC
- Mayor edad de remisión
- Más problemas comórbidos externalizantes
- Mayor severidad TUC
- Más porros/día

chicas

- Dificultad para dejar el consumo
- Más problemas de abstinencia?
- Peor salud mental
- Peor calidad de vida
- Mayor incremento de problemas externalizantes
- Más problemas internalizantes

INTERVENCIÓN

Género y tratamiento

chicos

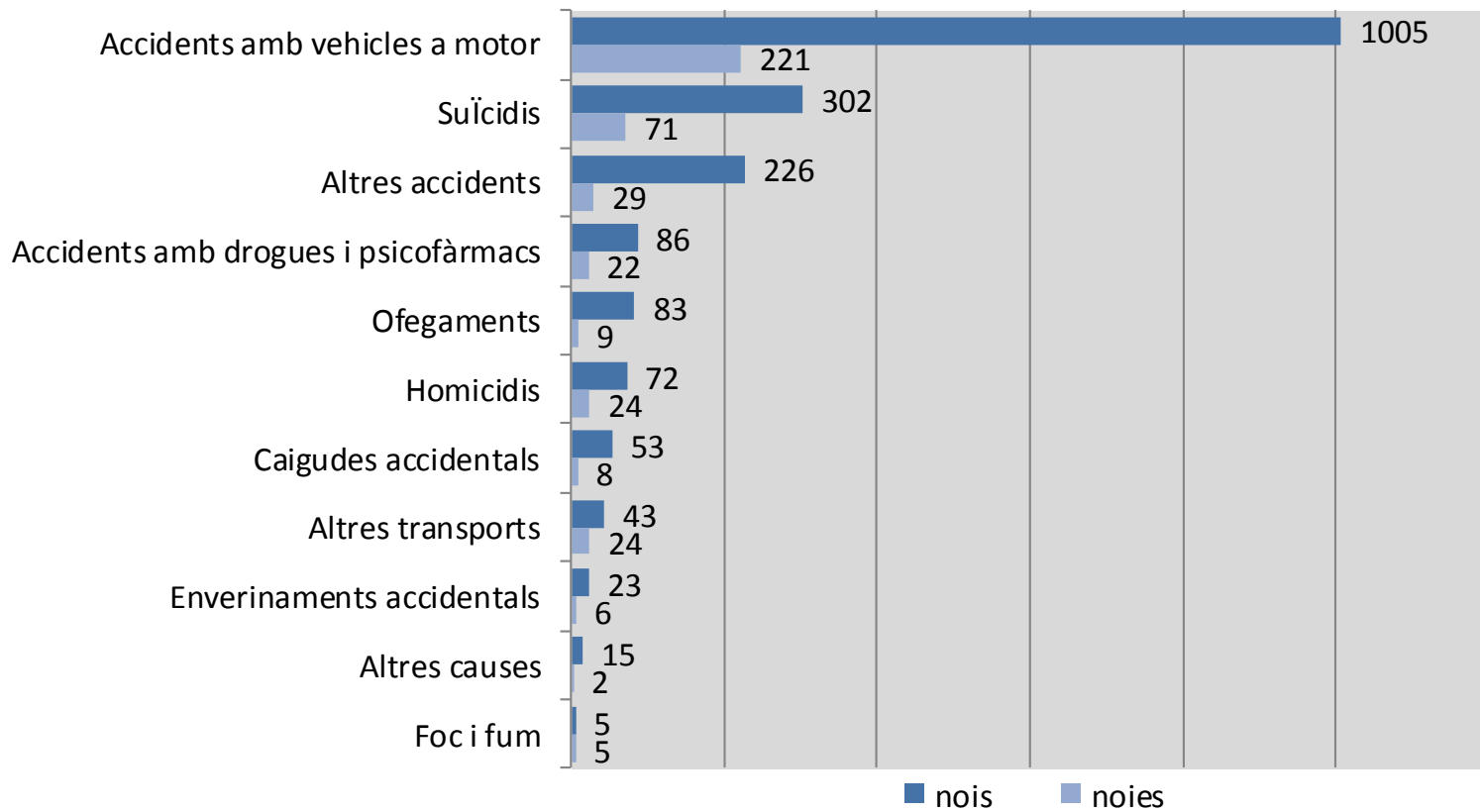
- Mayor gravedad inicial del consumo
- Niveles de cambio similares post-tratamiento
- Mayor satisfacción con el tratamiento, relacionado con un mayor reconocimiento del rol del personal terapéutico

chicas

- Más dispuestas a hablar de los problemas
- Más probable que permanezcan abstinentes tras el tratamiento
- Más vulnerables a los problemas interpersonales
- Más vulnerables a los sentimientos negativos, que pueden disparar recaídas más fácilmente

Mortalidad de la población joven en España (15-29 Años) 2005

LA FAMILIA

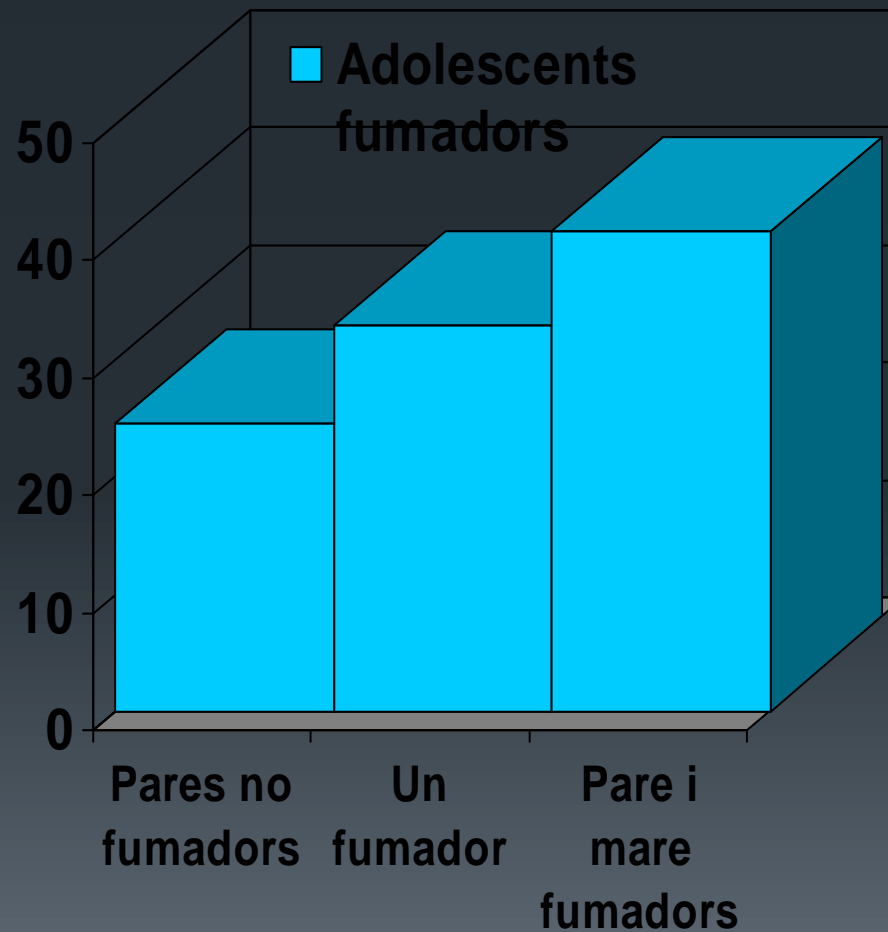

-
- Consumo de drogas : **causa o consecuencia**.
 - **Desfocalizar el consumo** como el problema de todo, aunque solo sea una estrategia.
 - No normalizar consumo pero **no dramatizar** situaciones.
 - Comunicar el punto de vista y la **angustia** que el consumo está generando.
 - Cualquier intervención que espere resultados pasa por la **buena relación** → minimizar al máximo acciones tales como registros, interrogatorios amigos, controles de orina, ...

La familia

- Han estado, son y serán sus referentes.
- Son quienes realizan la demanda.
- La familia es una oportunidad de intervención en los adolescentes imprescindible, regular y constante.
Non stop 24h
- En la adolescencia no importa lo que dicen los padres, sino lo que hacen.

Los padres como modelos

Los padres han de hablar de sus experiencias con las drogas a sus hijos?

Que los padres hablen con sus hijos sobre drogas tiene efecto preventivo, pero que hablen de sus experiencias con ellas tiene efecto contrario.

Más de la mitad de los adolescentes y jóvenes (entre 12 y 20 años) que fuman, aseguran que sus progenitores se lo permiten, más las madres (un 64,5%) que los padres (un 52%).

Un 77% de los progenitores y un 84% de los hijos aprueban la lei antitabaco

La hiperpaternidad: “del modelo mueble al modelo altar”

- Padres / madres **helicóptero**
- Padres / madres **piconadora**
- Padres / madres **chófer**
- Padres / madres **hiperprotectores**
- Padres / madres **bocadillo**
- Padres / madres **Sherlock 2.0**
- Padres / madres **tigre**

DERIVACIÓ

i que no acabi a la deriva

Quan derivar ?

- El jove veu la **necessitat** de tractament.
- La família **enten i dóna suport**.
- Tan família com jove entenen que la derivació no significa desentendre's sinó **intensificar l'atenció**.
- L'espai a derivar **és solvent** i tenim coneixement que pot assumir el cas.

Alcohol y leyes

SUSCRÍBETE

plural
REVISTA ESPAÑOLA DE POLÍTICA

Mariano Rajoy durante una visita en La Rioja. | Fuente: PP

¡Viva el vino! El Gobierno da un premio “antidrogas” a la Federación de Bebidas Espirituosas

Por “sus esfuerzos para evitar el consumo abusivo de bebidas alcohólicas”

Empieza ya

PATROCINADO POR DANACOL

Síntesi en forma de decàleg I

- 1.- El primer que hem de fer és AUTOVENTA, vendre'ns nosaltres mateixos.
- 2.- Abans d'intervenir cal crear vincle.
- 3.- Negar els aspectes positius del consum = pèrdua credibilitat. Prevenir no sols és fomentar l'abstinència.
- 4.- Fomentar el motor de canvi per la següent fase, no per la fase final.
- 5.- Esdevenir el seu referent per quan desitgi fer el pas.

Síntesi en forma de decàleg II

- 6.- Millorar accessibilitat: eliminar fronteres, sortir dels despatxos.
- 7.- No vulguem "arreglar" quelcom que encara no està ni malmés, ni "acabat".
- 8.- Existeixen eines vàlides, aprofitem-les.
- 9.- No intervenir per més d'un professional a la vegada, cal continuïtat.
- 10.- El que més volem d'un adolescent és... **que torni!**

I per acabar...

- “Els joves d’avui adoren el luxe, tenen maneres pèssimes i menyspreen l’autoritat; mostren poc respecte vers els seus superiors; són ara els tirants i no els servents de les seves llars: ja no s’aixequen quan algú entra a casa; no respecten als pares, conversen entre ells quan estan en companyia de persones grans, devoren el menjar i tiranitzen els seus mestres”
 - Sòcrates, segle IV a. C

Selecció recursos a la xarxa

- Lasdrogas.info
 - Periferics.cat
 - Enplenesfacultats.org
 - Drogasgenero.info
 - drogues.gencat.cat
 - Hemerotecadrogues.cat
 - Drogomedia.com
 - Energycontrol.org
 - elpep.info / laclara.info
- Notícies i docs
 - Notícies i actualització
 - joves
 - drogues i gènere
 - Canal Drogues Gene
 - Recursos i materials
 - Bibliografia
 - Consumidor@s + 18a
 - de 14 a 16a / de + 16

**KEEP
CALM
AND
MOLTES
GRACIES**

Crèdits

Aquests continguts han estat extrets o inspirats en :

Factores de riesgo psicosocial en el consumo de tabaco de los adolescentes: estados de ánimo negativos, grupo de iguales y estilos parentales. Albert Julià Cano i col·laboradors amb el suport de Consorcio Instituto de Infancia y Mundo Urbano (CIIMU) y Departament de Sociologia i Anàlisi de les Organitzacions de la UB.

Consumo de tabaco en adolescentes. Factores de riesgo y factores protectores. Ciencia y enfermería. Dic. 2012

Informe **Padres y hijos en la España actual**, del catedrático de sociología de la Universidad Autónoma de Madrid **Gerardo Meil**.

Abordaje Consumo de Drogas desde Atención Primaria. Fernando Caudevilla y Paloma Gonzalez. (2006)

Drogas y Atención Primaria. Gobierno de la Rioja. (2010)

Informes y estadísticas del **PNSD: ESTUDES, EDADES y otros informes.**

Informe del Observatorio Europeo sobre tratamiento de trastornos por **cannabis (2016)**

Y de artículos varios de **Jaume Funes, Jordi Bernabéu, Domingo Comas, Alfonso Ramirez de Arellano, Carmen Palau** y un largo etc. o de algunas de sus ponencias.

Otger Amatller Gutierrez

@otgervila otger.amatller@fsyc.org

